

NEPRIMJEREN OPIS JEZIKA

(Josip Silić i Ivo Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika*, drugo izdanje, Zagreb, 2006, Školska knjiga, 422 str.)

Snježana Kordić
Johann Wolfgang Goethe Universität

Ovu hrvatsku gramatiku napisala su dvojica najprominentnijih hrvatskih lingvista, koji kao profesori na centralnoj nacionalnoj katedri u Zagrebu desetljećima predaju studentima gramatičko gradivo pa bi se teško mogle zamisliti pozvanije osobe u Hrvatskoj da napišu takvo djelo. Utoliko više iznenađuju brojne i velike greške koje se nalaze u svim dijelovima knjige, a na koje je potrebno ukazati jer je gramatika namijenjena upotrebi na fakultetima i za njom će posegnuti kako studenti tako i predavači gramatičkih tema.

Već na početku u *Gramatici* se tvrdi da se subjekt rečenice prepoznaje po tome što stoji na prvom mjestu (38), što međutim čak i brojne rečenice samih autora *Gramatike* svojom konstrukcijom osporavaju jer u njima subjekt ne stoji na prvom mjestu nego npr. na trećem u "Takvu ulogu (ulogu čestica) mogu imati i **riječi** [...], Uz glagole se može naći **se** [...], Uz treću skupinu glagola s česticom **se** pojavljuju se **paralelni glagoli**" [...] [subjekt istakla S.K.] (40-41). Kasnije u knjizi autori miješaju subjekt s atributom, govoreći "Kad u službi subjekta dolaze pridjevske riječi (*taj*, *stari*, [...]), one u pravilu zastupaju cijele atributne sintagme, npr. *taj* dolazi umjesto *taj tip*, *stari* umjesto *stari ljudi*" (294). No, ni *taj tip* ni *stari ljudi* nisu atributne sintagme nego subjektne. Tako da ni *taj* ni *stari* ne zastupaju atributne sintagme nego subjektne.

Kod glagolskog vida također se pojavljuje materijalna greška jer autori tvrde da se pomoću priloga *uvijek* prepoznaje nesvršenost glagola (49), iako bi morali znati da s prilozima poput *uvijek* mogu dolaziti i svršeni i nesvršeni glagoli, usp. *On uvijek dođe prekasno* (svršeni) i *On uvijek dolazi prekasno* (nesvršeni).

U elementarna gramatička znanja ubraja se i razlikovanje padeža, a autori ove gramatike pogrešno određuju padeže: o padežu uz riječi *evo*, *eto*, *eno* tvrde da je akuzativ (257), iako se radi o genitivu, što je vidljivo i iz njihovih vlastitih primjera, npr. *Evo ti Ivana*, *pa s njim to riješi*, gdje Ivan

stoji u genitivu. Ukoliko imaju poteškoća s razlikovanjem genitiva i akuzativa, trebali su upotrijebiti ženski rod jer on jednoznačno pokazuje o kojem se od ta dva padeža radi: genitiv glasi *Evo ti Marice, pa s njom to riješi*, dok bi akuzativ bio neprihvatljiv jer glasi *Evo ti *Maricu, pa s njom to riješi*. U takvim primjerima moguće je na mjestu genitiva koristiti nominativ, npr. *Evo ti Ivan, Evo ti Marica*, ali nikada akuzativ. Da autori zaista imaju problema s razlikovanjem genitiva i akuzativa, vidi se i kasnije u *Gramatici* kad prilikom zapažanja da se umjesto dativa *smetati najboljoj prijateljici* sve više koristi drugi padež *smetati najbolju prijateljicu*, taj drugi padež pogrešno određuju kao genitiv (389), iako se radi o akuzativu.

Kod vrsta riječi autori također prave greške, i to nažalost takvog tipa da i osnovnoškolci mogu primijetiti kako nešto nije u redu. Naime, autori riječ *ovdje* klasificiraju kao zamjenicu i stavljuju je u poglavlje o zamjenicama, a riječ *ondje* klasificiraju kao prilog i stavljuju je u poglavlje o prilozima (240-241). Međutim, ne može *ovdje* pripadati jednoj vrsti riječi a *ondje* drugoj, nego se u oba slučaja radi o prilozima.

O zamjenicama se pojavljuje i netočna tvrdnja da se u kosim padežima koristi zamjenica *tko* u rečenicama poput *To je kandidat **koga** svi podržavaju* (352). Ne radi se o zamjenici *tko* nego o zamjenici *koji*, što se nedvosmisleno vidi kada se u tim rečenicama upotrijebi nominativ zamjenice: kaže se *To je kandidat **koji** ima dobre izglede na uspjeh* a ne može se reći **To je kandidat **tko** ima dobre izglede na uspjeh*.

Stvari koje su neizostavni dio studija lingvistike izgledaju nepoznate autorima ove gramatike. Naime, tvrde da bismo u riječi *parobrod-i* morfem *-i* "mogli prikazati kao zbroj morfema od kojih svi imaju isti izraz, ali različit sadržaj. (Usp. *parobrod-i* – 'nominativ', *parobrod-i* – 'mnogošina', *parobrod-i* – 'muški rod')." (108). No, u lingvistici je odavno poznato da u flektivnim jezicima, kakav je i dotični jezik, jedan te isti morfem sadrži nekoliko gramatičkih informacija, npr. o rodu, broju i padežu, pa ono *-i* nije zbroj nekoliko morfema nego se radi o jednom jedinom morfemu. Po tome se flektivni jezici razlikuju od aglutinativnih jezika, kakav je npr. svahili, gdje jedan morfem po pravilu izriče samo jednu gramatičku informaciju. Podjela na flektivne i aglutinativne jezike neizostavni je dio tipologije jezika koji se uči u svakom uvodu u lingvistiku.

Ne primjenjujući te spoznaje autori *Gramatike* tvrde da imenica *djeca* ima "dva morfema *-a-*" i da bismo je trebali "članiti ovako: *djec-a₁-a₂*" (108). Međutim, ta imenica ima samo jedan morfem *-a* jer se uvijek deklinira kao ženski rod jednine. To što rečenica glasi *Djeca su vesela* stvar je sintakse, i objašnjava se ne nekakvim dvostrukim morfemom *-a* kod *djeca*, nego time da se slaganje finitnog glagola s imenicom *djeca* ne ravna prema gramatičkom broju te imenice, koji pokazuje jedninu, nego prema

izvanjezičnoj stvarnosti, u kojoj su djeca množina.

Kod prikaza glagolskih vremena autori *Gramatike* tvrde da se aorist tvori tako što se morfemi “osnove -Ø-, -a-, -i-, -je-, -nu-, -ava-, -iva-, -ova-, -eva- zamjenjuju sufiksalnim morfemima aoristne osnove -Ø-, -a-, -i-, -je-, -nu-, -ava-, -iva-, -ova-, -eva-” (70). Ali morfemi su potpuno isti, oba niza su jednaka. Zašto to onda opisivati kao zamjenjivanje kad morfemi ostaju neizmijenjeni?

Zajedno s uobičajenim oblicima glagola poput *jesam, jesi, jesmo* autori navode i konstrukcije *bio sam bio, bio si bio, bio bih bio, bijah bio, bili bismo bili* (89), pa ispada da su te konstrukcije u jednakoj mjeri uobičajene, a u stvari se one uopće ne koriste. Isto sugeriraju i kad uz *pitan sam* pišu i *bio sam bio pitan, bio si bio pitan, bio bih bio pitan* (94) iako se tako ne govori. Izmišljajući konstrukcije koje stavljuju u tabele kao najnormalnije glagolske oblike zaboravljaju pravila koja su prethodno i sami naveli. Naime, uz perfekt *svirali smo* nude u tabeli kao pluskvamperfekt konstrukcije *bili smo bili svirali, bili su bili svirali* (95), zaboravljajući da po pravilu koje su prethodno i sami naveli pluskvamperfekt ne može glasiti tako nego *bili smo svirali, bili su svirali*.

Bez potpore u jezičnoj praksi nude primjere *tim se devetorim sportašicama, petnaestorim građanima* (144), *Mojih kolega* neće biti briga za takve stvari (317). Iako bi lingvistički i didaktički utemeljeno bilo za primjere pri opisu padeža uzimati imenice koje su općeproširene, autori *Gramatike* ne drže se toga nego među imenicama imaju i takvih za koje dobar dio čitatelja neće znati ni što znače, npr. *prč, sic, cijep* (103), *ljer* (104), *sika* (109). Kao najnormalnije padežne oblike predstavljaju i *prisopče* (100), *zdenčače, maslače* (102), premda je upitno da li se oni koriste. U genitivu navode množinu *tvrđaka, sorata, zamaka, šibaka* (110), a bilo bi primjerenije istaći da se u genitivu koristi prvenstveno množina *tvrđki, sorti, zamki, šipki*. Ne samo da navode kojekakve oblike nego još dodatno naglašavaju da su oni potpuno prihvativi, npr. *pet majka, pet majaka, pet bajka, pet bajaka, pet pokćeraka* (110), a ono što se najčešće koristi uopće ne navode: *pet majki, bajki* itd. Ističu da postoje čak dvije mogućnosti kako napraviti genitiv množine nekih imenica pa navode da se od *cijelka* može reći i *cijelaka* i *cjelaka*, od *lijenka – lijenaka i ljenaka*, od *zijevka – zijevaka i zjevaka* (110-111). Kao da je jako važno obavijestiti čitatelje kako da u genitiv množine stave riječi koje ionako uopće ne koriste.

Kod autora *Gramatike* primjećuje se preskriptivna sklonost prema onome što se ne koristi. Tako po uzoru na preskriptivne jezične savjetnike navode *zubaricu* (164) dok *zubarku* ne spominju. Ne obrazlažu zašto bi ta imenica morala glasiti *zubarica* kad ne postoji *novinarica* i *uličarica* nego *novinarka* i *uličarka*. Preskriptivno postupaju i kod broja 600. Naime, čak

i hrvatski jezični savjetnici priznaju da se on piše kao *šesto* i da se u Hrvatskom nacionalnom korpusu može naći jedan jedini primjer da se umjesto uobičajenog *šesto* napisalo *šeststo*. Savjetnici također priznaju da samo Babić-Finka-Mogušev pravopis zastupa oblik *šeststo*. No nakon ove gramatike dotični pravopis više nije usamljen u preskriptivnom forsiranju tog oblika jer autori *Gramatike* koriste isključivo *šeststo* (141), a oblik *šesto* koji dominira u praksi ni ne spominju.

Autori *Gramatike* mijenjaju i niz domaćih lingvističkih termina ustaljenih u dosadašnjim gramatikama. Čine to bez ikakvog obrazlaganja. Tako umjesto dosad uobičajenog *glasnice* oni imaju *glasiljke*, a u zagradi uz *glasiljke* navode *glasnice* (12). Umjesto uobičajenih *bezvučnih* glasova oni imaju *nezvučne* glasove, a u zagradi uz *nezvučne* navode *bezvučne* (12). Uslijed stalnih udvajanja opis u gramatici izgleda ovako: “*Vokalnost* proistječe iz treperenja glasiljki (glasnica) i iz činjenice da zračna struja ne nailazi na zapreke (zatvor)” (14). Umjesto dosad uobičajenog *u potvrđnim rečenicama* oni imaju *u jesnim rečenicama* (133). Uvode i *jesne čestice*, a da bi se znalo na što misle, moraju dodati u zagradi *potvrđne čestice*, pa pišu npr. “jesna je (ili potvrDNA) čestica” (256). Kod njih su i “predikati jesni” (323). Umjesto uobičajenih *glagolskih imenica* imaju *odglagolne imenice* (201). Za *prijedloge* koji mogu stajati iza imenice lansiraju izraz *poslijelozni*, tvrdeći da se tako “katkada nazivaju” (244). Rečenica kod njih više nije *raščlanjiva* na sastavne dijelove nego je “članjiva na sastavne dijelove” (279). Izmišljaju i zamjene za internacionalne nazive, npr. *fonetiku* prevode kao *glasoslovje* (15), *morfologiju* kao *oblikoslovje* (37). Umjesto *s prefiksima i sufiksima* oni imaju *s predmecima i domecima* (132). Uz *kvalitativne pridjeve* nude *kakvoćne pridjeve* (133). Uvode izraz *suznačne riječi* (184) umjesto dosadašnjeg izraza *funkcionalne riječi* ili izraza *sinseansične riječi*. Kontradiktorno je što na jednom mjestu u *Gramatici* uzimaju uobičajenost jednog naziva kao kriterij opravdavajući njegovo korištenje time što je to “u hrvatskoj gramatičkoj tradiciji i uobičajeno” (259), a istu tu uobičajenost kod niza drugih naziva krše u *Gramatici*. Za *zavisni* dio sintagme uvode izraz *odredbenica* a za *glavni* dio *određenica* (262) – u čitavoj gramatici ti izrazi se pojavljuju samo na stranici na kojoj su uvedeni pa se postavlja pitanje zašto su uopće uvedeni jer ili ono što bi se pomoću njih trebalo označiti nije predmet opisa u *Gramatici* ili je imenovano pomoću drugih izraza.

Šteta što autori *Gramatike* nisu imali na umu inače poznat podatak da je takvo mijenjanje gramatičkih termina bilo karakteristično za nacističke njemačke puriste i da je 30-ih godina po direktivi nacističkih vlasti purificirana gramatička terminologija u udžbenicima njemačkog jezika. Već desetljećima njemački lingvisti govore o tom vremenu kao o sramnom

razdoblju u znanosti o jeziku u Njemačkoj i odbacuju ondašnje postupke kao lingvistički neopravdane.

O samom gramatičkom sadržaju svoje knjige autori u predgovoru kažu da u njihovoј gramatici ima "dosta novoga" (6). To se ne može smatrati točnim jer daleko najveći dio sadržaja i opisa preuzet je iz već postojećih gramatika. Npr. autori ističu kao posebnost svoje gramatike "fonološka je problematika ovdje podređena morfologiji" (5), ali tako je i u dosadašnjim gramatikama. Ističu da u području morfologije "insistiramo na pojmu morfema kao najmanje jezične jedinice koja ima i ustrojstvo izraza i ustrojstvo sadržaja te na razlici između oblikotvornih morfema (tj. morfema kojima se tvore oblici riječi) i rječotvornih morfema (tj. morfema kojima se tvore riječi)" (5), ali isto čine i dosadašnje gramatike. Naglašavaju da su "osobito važnom smatrali razliku između promjenjivih i nepromjenjivih" riječi (5), no tako je i u drugim gramatikama. I podjela prijedloga i podjela veznika u ovoj gramatici je otprije – autori su samo nazive promijenili u *proizvedene* i *neproizvedene* prijedloge i veznike (242, 251). I opis čestica i klasifikacija sintaktičkih veznih sredstava i sintaksa teksta, koju ističe i jedna recenzentica na koricama *Gramatike* kao novost, nisu nikakva novina jer već osamnaest godina postoji gramatika u kojoj su na isti način ali potpunije i preglednije opisani navedeni dijelovi. Neopravdano je, naime, ignorirati postojanje neke gramatike samo zato što ona nosi naziv *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance* kad su jezična sredstva koja se u njoj opisuju ista. Znanstveno je nepošteno preuzimati gotov opis od drugih i praviti se da smo prvi koji ga dajemo samo zato što je gramatika 1990. izšla u Novom Sadu i autorice se zovu Pavica Mrazović i Zora Vukadinović. Ono što se doista razlikuje od dosadašnjih gramatika je podjela glagola na vrste, o kojoj autori kažu "Smatramo da je takva podjela logičnija i metodološki opravdanija od dosadašnjih" (5) – no ona ima upravo suprotna svojstva, a detaljnije ćemo o njoj govoriti kad u nastavku prikaza dođemo do morfologije. Drukčije od dosadašnjih gramatika je i što su autori na kraju knjige uveli petnaestak stranica o funkcionalnim stilovima, a o čemu će u nastavku prikaza također još biti riječi.

Gramatika započinje kratkim opisom fonologije (11-33), koji je znatno nepregledniji i nemetodičniji nego u većini drugih gramatika. Inače se taj dio razlikuje od dosadašnjih gramatika i po tome što autori pored postojećeg načina obilježavanja naglasaka uvode još dva nova (19) pa imamo *rúka*, *rú'ka*, *ru:’ka*. Međutim, čemu tri načina obilježavanja istog naglaska? Pogotovo kad promislimo da se u svakodnevnoj praksi ne koristi nijedan: sve novine u Hrvatskoj, raznorazne knjige i udžbenici izlaze bez obilježavanja naglasaka.

U okviru fonologije autori slogotvorno *r* u *prst* obilježavaju specijalnim

znakom i nazivaju ga samoglasnikom (22). Naspram njega razlikuju *r* u *brat*, koji ne nazivaju samoglasnikom i ne bilježe specijalnim znakom. No ni *r u prst* nije samoglasnik jer se ne razlikuje od *r u brat* ni po izgovoru ni po tvorbi. Razlikuje se jedino u tome što je nosilac sloga, i zato je ispravan naziv slogotvorno *r*. Ali zašto uopće i slogotvorno *r* specijalno obilježavati? To obilježavanje nema nikakvu funkciju.

Zadržavajući se na *r* autori navode dva puta potpuno istu riječ *umro* i bez dokaza tvrde da se *r u umro* razlikuje od *r u umro* jer da “to *r* može i ne mora biti samoglasničko: *umro* i *umro*” (77). Kao prvo, činjenica je da između *umro* i *umro* nema nikakve razlike. A kao drugo, činjenica je da *r u umro* nikada nije samoglasnik i nikada nije slogotvorno jer kako god rastavili tu riječ na slogove, *r* se uvijek nalazi u slogu s jednim vokalom a tada vokal tvori slog: i u *u-mro* i u *um-ro* slogotvorni su *u* i *o*.

Nakon fonologije slijedi morfologija (37-180). Od ukupno četiri cjeline koje sačinjavaju gramatiku, ovo je svakako njen najlošiji dio. Kod opisa glagolskih oblika autori *Gramatike* uvode novine i pritom upadaju u kontradikcije. Naspram dosadašnjih gramatika koje su polazile od dviju glagolskih osnova, infinitivne i prezentske, tvrde da ima devet osnova i da “Svaki glagolski oblik ima svoju osnovu: infinitiv – infinitivnu osnovu, prezent – prezentsku osnovu, aorist – aoristnu osnovu, imperfekt – imperfektnu osnovu” itd. nabrajaju još pet osnova (41). Ali već sljedećom rečenicom pobijaju sami tu svoju tvrdnju jer kažu “Polazišna je osnova za neke glagolske oblike infinitivna, a za neke prezentska. Infinitivna je osnovna polazišna za aorist, imperfekt” itd.

Naspram dosadašnjih gramatika koje prvu glagolsku vrstu dijele na šest razreda, ova gramatika je dijeli na trostruko više, na osamnaest razreda. Pritom njeni autori nude čitatelju oblike *do-ved-Ø-ti*, *griz-Ø-ti*, *grob-Ø-ti* (42), iako svatko zna da ti oblici ne postoje. Nude i *vrh-Ø-ti*, *rek-Ø-u*, *rek-Ø-ti*, *mog-Ø-ti*, *žnjem* (43), iako ni toga nema. Prikazuju da su oblici u ovakovom odnosu: *že-Ø-ti*, *žm-e-m*, *žm-Ø-u* (43) – no zar ne bi bilo jednostavnije koristiti dosadašnje pravilo koje kaže da vokal *e* iz prvog lica jednine prezenta biva u trećem licu množine zamijenjen pomoću vokala *u*.

U raščlanjivanju koje sprovode nedostaje logika, npr. zašto *e* prikazuju kao dio korijena u *poče-Ø-ti* kad ga u drugim oblicima te iste riječi nema u korijenu *počn-e-m*, *počn-Ø-u* (43). Zašto stavljati *j* u zagradu kod *pi-Ø-ti*, *pi(j)-e-m*, *ču-Ø-ti*, *ču(j)-e-m* kad je *j* stvarni dio tih riječi i izgovara se kao i svi ostali dijelovi? I zar nije bio prihvatljiviji dosadašnji opis tih riječi koji ih je raščlanjivao *pi-ti*, *pi-jem*, *ču-ti*, *ču-jem*? Kod autora *Gramatike* uočljiva je potreba za umnažanjem raznoraznih znakova koji nemaju nikakvu praktičnu funkciju.

Formulom najavljuju *-Ø-(j)u*, a u primjeru pišu *kljuj-Ø-u* (44). Pritom

se radi o nekoliko kontradikcija. Jedna je što su u primjeru stavili *j* u korijen, a u formulni nisu. Druga je što u narednom obliku tog istog primjera *j* nisu stavili niti u korijen niti na mjesto predviđeno gornjom formulom, nego na treće mjesto: *klju-je-m*. Zar onda nije logičniji dosadašnji opis koji riječ raščlanjuje ujednačeno na *klju-jem*, *klju-ju*?

Kad opisuju glagol *htjeti*, prikazuju njegove oblike kao *htje-dn-e-m*, *htje-dn-Ø-u* (43) i zaboravljaju spomenuti da taj glagol ima oblike *hoću*, *hoćeš* te da se ti oblici daleko češće koriste. Glagol *pozivati* opisuju kao *po-ziv-a-ti*, *po-zivlj-e-m* (44), bez upućivanja na to da postoji oblik *pozivam* i da se on češće koristi od oblika *pozivljem*.

Čitatelj dobiva utisak da je u ovoj gramatici raščlanjivanje samo sebi svrha. Npr. dosadašnje gramatike govore kod glagola *kupovati* o *-ova-*, koje se u prezentu zamjenjuje pomoću *-ujem*, *-uju* pa prezent glasi *kupujem*, *kupuju*. Autori ove gramatike, međutim, tvrde da “ustrojstvo osnova šeste vrste zahtijeva da se” *-ova* raščlani na *-ov-* i na *-a*, da se *-ujem* raščlani na *-u-je-m* i da se *-uju* raščlani na *-u-Ø-(j)u*, pa iz toga naposljeku proizlazi *kup-u-Ø-(j)u* (45). Ali što se dobiva takvim opisom? Zar nije jednostavnije već postojeće pravilo po kojem se, kako je gore već rečeno, *-ova-* zamjenjuje pomoću *-ujem*, *-uju*? I zar nije logičnije gledati *j* u *-uju* kao ono isto *j* u *-ujem*, a ne jedanput kao *-u-je-m* a drugi put kao *-u-Ø-(j)u*?

U tabelarnom prikazu glagolskih vrsta kao i u prethodnom opisu tih vrsta nema onog glagola koji se najčešće koristi: nema glagola *biti* (46-48). Nema ni oblika *hoću*, *hoćeš* itd., ali zato ima *rečem*, *reku*, *vršem*, *vrhu* iako je pitanje u kojoj mjeri se uopće koristi *reku* i *vrhu*. U tabeli se kao i dalje u gramatici može pratiti kako autori od drveća ne vide šumu i kako svrhu opisa vide u nelogičnom usitnjavanju, npr. oblik *stanu* raščlanjuju u tabeli u *stan-n-Ø-u*.

Neujednačeno je kad u trećem razredu četvrte vrste ne navode kako glasi treće lice množine (45), a u prethodnim razredima i vrstama su ga navodili. Osim toga, treće lice množine prezenta je potrebno navesti i zato što u njemu dolazi do zamjene vokala *i* pomoću *e*, npr. *bježim*, *bježe*. To je tim potrebnije što nigdje nisu naveli važno pravilo da se vokal *i* iz prvog lica jednine prezenta u trećem licu množine uvijek zamjenjuje pomoću *e*. Ovo je samo jedan od brojnih slučajeva kad autori pravila koja obuhvaćaju velik broj riječi uopće ne navode, a s druge strane ispisuju neke pojedinosti za koje je upitno da li uopće postoje.

Tako kad u nastavku prelaze s glagolskih vrsta na glagolski vid, nude kao svršene glagole *istak-Ø-ći*, *izrek-Ø-ti* (53), *istek-Ø-ti*, *presjek-Ø-ti*, *spreg-Ø-ti*, *poleg-Ø-ti* (54), *pomog-Ø-ti* (55), iako ne postoje glagoli u tom obliku. Od svršenog glagola *preporučiti* izvode nesvršeni *preporučati*, a ne izvode *preporučivati* premda se taj češće koristi (48). Navode kao oblike svršenog

glagola *preki(d)-nu-ti* (54), *pokre(t)-nu-ti*, *pogi(b)-nu-ti* (55), što je neopravdano jer ti svršeni glagoli nikada ne sadrže onaj fonem u zagradi, a njegovo navođenje se može tumačiti kao da ga nekad ipak imaju. Infinitivnu osnovu nesvršenog glagola *padati* prikazuju kao *pad-a-*, ali i svršenog *pasti* prikazuju kao *pad-Ø-* (59), iako ova druga mora sadržavati *s* a ne *d* jer infinitiv *pasti* ima *s* a ne *d*.

Kod opisa vida uvode *glagolskovidске faze* pa o jednoj grupi glagola kažu "svi su nesvršeni, što znači da pripadaju prvoj [...] glagolskovidskoj fazi" (58). Time upadaju u kontradikciju sa svojom prethodnom tvrdnjom da "prvu fazu mogu predstavljati i svršeni glagoli" (56). Nesvršenost glagola ne znači nužno pripadnost prvoj fazi, pa bi autori izbjegli nekoliko proturječnosti da su kao u dosadašnjim gramatikama ostali samo pri terminima *svršeni/nesvršeni* glagoli, umjesto što im svaki puta pokušavaju pripisati neku fazu (57-58).

Problematično je kako definiraju glagolskovidска značenja. Značenje jedne grupe glagola definiraju da "izriče dosta radnje" i navode kao primjer *najesti se, najedati se, napiti se, napijati se* (56-57). A značenje druge grupe definiraju da se "izriče radnja do vrhunca volje subjekta" i navode *zaljubiti se, zaljubljivati se, razljutiti se, razljućivati se* (57). Međutim, ta razlika u definicijama nije uvjerljiva jer i kod prve grupe *najesti se, najedati se, napiti se, napijati se* može se reći da se "izriče radnja do vrhunca volje subjekta". Isto tako, pitanje je da li je kod *zaljubiti se, zaljubljivati se, razljutiti se, razljućivati se* uopće uključena volja subjekta.

U *Gramatici* piše da "infinitiv ima nastavak *-ti: pisa-ti*. Takav nastavak imaju i glagoli na *-ći*, samo što je u njima č nastalo stapanjem *k* i *t* (u glagola tipa *reći*)" (8). Međutim, neosnovano je tvrditi da glagoli s nastavkom *-ći* poput *reći* "imaju" nastavak *-ti* kad svatko vidi da ga nemaju. Takvi glagoli su prije tisuću godina imali nastavak *-ti*, ali odavno ga više nemaju.

Kad je riječ o glagolskim vremenima, logično je i metodično sva glagolska vremena predstaviti jedno za drugim, a ne predstaviti tri od sedam glagolskih vremena pa preći na druge teme i zatim se nakon četrnaest stranica vratiti na predstavljanje ostalih glagolskih vremena, kako je napravljeno u ovoj gramatici. U njoj su glagolska vremena izmiješana s glagolskim načinima. I ne samo to, nego nakon tri glagolska vremena (59-73) i jednog glagolskog načina (74-75) ubaćeni su i glagolski pridjevi (76-87), a oni nisu ni vrijeme ni način. Nakon toga autori se vraćaju predstavljanju glagolskih vremena (88-92), a zatim i predstavljanju glagolskih načina (92-93) započetom prije dvadesetak stranica.

O prezantu netočno kažu da "možemo govoriti o alterniranoj prezentskoj osnovi kad je riječ o glagolima tipa *kopati: kop-a-m//kop-a-(j)u*" (60). Naime, prezentska osnova nije alternirana jer uvijek glasi *kopa-*, dakle

nije nimalo izmijenjena. Opisujući prezent (59-64) navode da se prvo lice jednine izražava pomoću *-m*, ali zaboravljaju navesti da modalni glagoli *hoću* i *mogu* odstupaju od toga.

Redoslijed opisa vremena imperfekt-aorist-perfekt teško je opravdati ako se ima na umu da se perfekt koristi neusporedivo češće od imperfekta i aorista, i da je praktično postao univerzalno sredstvo za izražavanje prošlosti, potisnuvši na marginu imperfekt i aorist. Usprkos tome, u ovoj gramatici se prvo prikazuju oblici imperfekta *hvaljah*, *šućah*, *krijepljah*, *šarafljah*, *čiščah*, *pražnjah* (65), *vučah*, *strizijah*, *vrsijah* (66), iako je upitno da li ih itko koristi. No, autori gramatike čak tvrde o takvim oblicima, tj. o imperfektu "u novije se vrijeme počinje rabiti i u slanju poruke e-poštom" (66). Ne navode primjere i ne kažu jesu li istraživali e-mailove, koliki broj su sakupili, u koliko njih se koristi perfekt a u koliko imperfekt. I o aoristu tvrde "u novije se vrijeme, kao i imperfekt, počinje rabiti pri slanju poruke e-poštom" (71), ne navodeći ni primjere ni podatke o eventualnom istraživanju.

Kod glagola *kljuvati* ističu da je riječ o "međusamoglasničkom *v*" (60) – kao što su uveli taj izraz kad govore o *j* pa uvijek iznova stavljaju napomenu u gramatici da je riječ o međusamoglasničkom *j*, tako čine i s *v*. Pretpostavljamo da time žele reći da je u davnoj prošlosti *v* postalo dijelom te riječi zato da bi razdvojilo samoglasnike *u* i *a*. Ali čemu ta napomena kad uostalom i najstariji pisani spomenici sadrže to *v*? Osim toga, ovo je gramatika suvremenog jezika, što autori na više mesta zaboravljaju pa u njoj miješaju daleku prošlost i sadašnjost, čak prikazuju prošlost kao da je sadašnjost.

Tako npr. infinitiv glagola prikazuju kao *po-jed-Ø-ti*, *is-peč-Ø-ti*, *po-stig-Ø-ti*, *po-sjek-Ø-ti* (70), iako on već stoljećima ne glasi tako nego *pojesti*, *ispeći*, *postići*, *posjeći*. O muškom rodu glagolskog pridjeva radnog kažu da se tvori pomoću *l*, i to tako da se to *l* ispred ništa "mijenja u *-o-*" (76). Ali ta promjena se dogodila u 14. stoljeću (što oni ne kažu), pa gramatike već odavno za tvorbu muškog roda navode ne da se odvija pomoću *l* nego da se odvija pomoću *o*.

Nakon morfologije glagola slijedi u *Gramatici* morfologija imenica, kod koje se nastavlja nesređenost i nemetodičnost opisa. Ono čime je trebalo započeti poglavje o imenicama jer vrijedi za sve imenice i jer se odnosi na njihovu osnovu, navedeno je tek u sredini poglavlja (104). Nepregledno je i neekonomično što su u linearnom tekstu navedeni svi oblici za sve padeže, sve rodove i sve brojeve imenica (97). Tabele su prikladniji način prikazivanja, ali autori *Gramatike* nisu ni njih znali metodično koristiti. Naime, suvišno je svaki od sedam padeža razdvajati na živo i neživo (97) kad to razlikovanje postoji samo u jednom od njih. Usprkos tome, autori nude

nekoliko zasebnih tabela sa po sedam padeža i u jednini i u množini, iako se te tabele razlikuju samo u jednom jedinom detalju, u nastavku za živo u akuzativu jednine (98-99).

Tvrde da se kaže *Vidjela sam mnogo iznenadenih oči*, dodajući u nastavku da ponekad “može” i *očiju* (112), iako se oblik *očiju* jedini i koristi. Nabrajajući zamjenice navode i takve poput *gdječiji*, *gdjekakav* (117), za koje je pitanje da li se uopće upotrebljavaju, a zaboravljuju navesti *ovakav*, *takav*, *ovoliki*, *toliki*, *koliki*, koje se sasvim sigurno koriste. Nakon nabranja prelaze na opis zamjenica, zaboravljujući u njemu potpuno povratnu zamjenicu *sebe* ili *se*, njenog opisa nema nigdje u gramatici.

U poglavlju o upotrebi naglašenih i nenaglašenih oblika ličnih zamjenica autori uopće ne spominju informaciju koju je bilo potrebno staviti čak na prvo mjesto, naime, da se nenaglašeni oblici ličnih zamjenica koriste daleko češće od naglašenih. Navode dva pravila o upotrebi naglašenih oblika zaboravljujući navesti i treće, koje glasi da se naglašeni oblici koriste kada sami čine rečenicu ili kada stoje na njenom početku, npr. *Koga je prozvao? – Tebe*. A pravilo o upotrebi nenaglašenih oblika formuliraju neodređeno i široko: oni se “rabe kad su uvjetovani kontekstom ili situacijom” (121). Takvo pravilo je neupotrebljivo: iz njega se ne vidi kada se koriste nenaglašeni oblici jer npr. u gornjem primjeru je i naglašeni oblik *tebe* “uvjetovan kontekstom ili situacijom”.

Izvorni govornici znaju da u određenim okolnostima njihove rečenice dobro funkcioniraju i bez ličnih zamjenica *ja*, *ti*, *on* itd. pa npr. kažu *Dolaziš sutra? – Dolazim*. Autori ove gramatike, međutim, pišu kao da je upotrebu ličnih zamjenica govornicima potrebno zabranjivati pa naglašavaju “Dakle ne: *ja pišem*, *ti pišeš*, *on piše*, *mi pišemo*, *vi pišete*, *oni pišu*, nego: *pišem*, *pišeš*, *piše*, *pišemo*, *pišete*, *pišu*” (122). Osim toga, takva općenito napisana tvrdnja autora nije ni točna jer i uz *pišem*, *pišeš* itd. lične zamjenice se moraju upotrijebiti ako se jedno lice kontrastira naspram drugog, npr. *Marko piše knjigu? – Marko? Kakav Marko? Ja pišem knjigu [a ne Marko]*.

Opis deklinacije posvojnih zamjenica (123-124) napravljen je izrazito nedidaktično: deklinacija je prikazana bez tabela, jedan pored drugoga su linearno navođeni muški, ženski i srednji rod, a čitatelju je prepusteno da sam otkrije da se npr. deklinacija muškog i srednjeg roda zamjenice *moj* najvećim dijelom podudara pa da se zapita zašto su prikazane odvojeno, i to još tako da se ženski rod nalazi između njih. Čitatelj sam treba otkriti i da se u množini sva tri roda najvećim dijelom podudaraju pa će se zapitati zašto se tri puta ponavlja ono što je isto i zašto podudarnost nije na neki način naznačena.

I u ovom dijelu gramatike očituje se preskriptivnost jer autori ograničavaju zamjeničke oblike *njegovog brata*, *njegovom bratu* naspram

njegova brata, njegovu bratu samo na razgovorni stil (124), iako se ti oblici koriste u svim stilovima. O zamjenici *svoj* kažu u komentarima uz deklinaciju svaki puta da se upotrebljava "uz *ti* i *vi*" (125). Nije jasno zašto njenu upotrebu ograničavaju samo na *ti* i *vi* kad čak i primjeri koje su naveli dokazuju da se ta zamjenica koristi i uz *ja*, *on* i druge lične zamjenice, npr. "*Zadovoljan sam svojima, Zadovoljan je svojima*" (125).

Kod pridjeva navode kategoriju roda (134), ali kategoriju broja potpuno zaboravljuju, što je još jedan pokazatelj nesistematičnosti opisa. Jednako nesistematično je kad o broju *jedan* kažu da se "slaže s pridjevima i glagolskim pridjevima u rodu, broju i padežu" (141), a slaganje s onim riječima uz koje se *jedan* najčešće i koristi, naime s imenicama, ni ne spominju.

U poglavlju o gramatičkim kategorijama zaboravljuju kod kategorije broja navesti dvojinu, a kod rečeničnih kategorija stavljuju u istu razinu jednostavne, složene, nezavisnosložene i zavisnosložene rečenice premda su ove zadnje dvije potkategorija složenih rečenica (38). Zaboravljuju navesti i stupnjevanje pridjeva (39). Ali ne zaboravljuju nepotrebno mijenjati termine pa umjesto u dosadašnjim gramatikama uobičajenog izraza *tvorba riječi* uvode *rječotvorje* (37). *Tvorba riječi* ne pojavljuje se ni kazalu pojmova.

Tvrde da "se morfološke kategorije zovu *vrste riječi*" (39). Međutim, poznato je da podjela riječi na vrste počiva ne samo na morfološkim kriterijima nego na kombinaciji morfoloških, sintaktičkih i semantičkih kriterija. Uostalom, i sami autori *Gramatike* koriste i semantičke i sintaktičke kriterije na istoj i sljedećoj stranici kad klasificiraju riječi na vrste.

O imenici *stotina* piše u *Gramatici* da "može poprimiti značenje broja (*stotinu*)" (142) - kao da ta imenica uopće može imati neko drugo značenje, npr. 'pedeset'. Opisujući imenice koje znače vršitelja radnje autori navode pored sufiksa *-ant* i sufiks *-and* (163). Ali zašto bi netko tko doktorira morao biti *doktorand* kad je netko tko diskutira *diskutant*, zašto bi netko tko magistrira morao biti *magistrand* kad je netko tko projektira *projektant* i netko tko ministrira *ministrant*? U očima autora gramatike imaju *doktorand* i *laborant* jedno zajedničko svojstvo. Naime, potrebno je svakome od njih dodati ništa da bi nastali, ali nije dovoljno jedanput dodati ništa, nego se mora dodati dvostruko ništa: *labor-ant-Ø-Ø* (171).

Nakon morfologije slijedi sintaksa (183-374). I u sintaktičkom dijelu ima grešaka koje bi već same za sebe bile dovoljan razlog da se čitava gramatika loše ocijeni. Međutim, u ovoj gramatici se opis sintakse nalazi u kontekstu izrazito lošeg opisa morfologije, pa stoga ipak upada u oči razlika u kvaliteti. Ne može se izbjegći pomisao da je jednu cjelinu napisao jedan autor a drugu drugi.

Već i sama definicija sintakse problematična je u ovoj gramatici: autori sintaksu definiraju tako da polovinu definicije morfologije ponavljaju sada kao dio definicije sintakse. Naime, za morfologiju su rekli da se bavi oblicima riječi (37), što je točno, ali sada i za sintaksu kažu isto, da se bavi "rijecima (i njihovim oblicima ako ih riječi imaju, tj. ako su promjenjive)" (183). Još napominju da je to potpuno uobičajeno u sintaksi. Međutim, za sintaksu nije uobičajeno da proučava oblike riječi nego izgradnju rečenice, što znači da se sintaksa bavi sintagmama, jednostavnim rečenicama i složenim rečenicama.

Svojom definicijom sintakse autori *Gramatike* zamagljuju razliku između sintakse i morfologije. Ali još jedna temeljna razlika gubi se kod njih, a to je razlika između sintagme i rečenice. Naime, oni rečenice *Gradim kuću*, *Gradio sam kuću*, *Gradio bih kuću* ne klasificiraju kao rečenice nego kao sintagme (261-262). Po njihovom mišljenju to bi bile rečenice tek kada bi im se dodalo *tri godine* (262), što je protivno shvaćanju bilo koje lingvističke škole jer u lingvistici je općepoznato da jezgru rečenice čini glagol, koji onda otvara mjesto za objekt i subjekt, dakle *Gradio sam kuću*, i za priložnu oznaku vremena *tri godine*. A kod ovih autora gramatike ispada da priložna oznaka čini rečenicu rečenicom.

Dvadeset stranica kasnije i sami kažu da je glagol glavni dio rečenice (284). Također sada ne tvrde da glagol i objekt čine jednu te istu sintagmu kao što su prethodno tvrdili, nego ih opisuju kao dva člana rečenice, naime kao predikat i kao objekt.

Kažu da "po obliku predikata u pravilu znamo [...] padež subjekta" (286) – iz takve formulacije proizlazi da subjekt može biti u raznim padežima, što nije točno jer subjekt je uvek u nominativu. Desetak stranica kasnije opisujući gramatička svojstva subjekta navode i sami da je subjekt u nominativu (294).

O prilozima piše u *Gramatici* da imaju funkciju predikativa, priložne oznake, atributa i katafore (241-242). Međutim, u primjeru koji oslikava kataforu vidi se da je riječ o predikativu: *Bilo je to ovako: svi smo [...]*. Znači da je pogrešno kad autori kataforu navode kao dio gore nabrojanog niza sintaktičkih funkcija jer time miješaju dvije različite razine.

Među suprotne rečenice autori ubrajaju i rečenice kojima se izriče gradacija poput *Ispitivali su ga ne samo jučer nego i danas* premda i sami priznaju da u takvim rečenicama "nema značenja suprotnosti" (326). A zašto ih ipak uvrštavaju među suprotne, obrazlažu time "što se u njima susreću tipični veznici suprotnih rečenica *nego, već*" (326). Međutim, to obrazloženje je problematično jer bi se po toj logici u jedan te isti tip rečenica ubrojile namjerne, posljedične, atributne i objektne rečenice zato što se u svima njima koristi veznik *da*. A ni autori gramatike nisu te tipove

rečenica svrstali u jednu grupu, nego ih opisuju kao četiri različita tipa rečenica.

Iako imperativ opisuju i pod morfologijom i pod sintaksom, nijednom ne navode da se zabrana izražava pomoću *nemoj*, *nemojte*, npr. *Nemoj vikati*. Postojanje konstrukcije s *nemoj*, *nemojte* ne spominje se nijednom u gramatici, premda se u praksi ta konstrukcija vrlo često koristi. Također, kao što u morfološkom dijelu pri opisu pridjeva nije navedena gramatička kategorija broja, tako je i u sintaktičkom dijelu preskočena iako su nabrojane sve druge gramatičke kategorije pridjeva (240).

Nije jasno zašto pri opisu genitiva klasificiraju *pjesme Ujevića* i *izvještaj predsjednika* kao dva različita tipa genitiva (201) kad među njima razlike nema. I sami autori primjećuju da se oba primjera mogu preoblikovati pomoću posvojnog pridjeva u *Ujevićeve pjesme i predsjednikov izvještaj*.

Uvođenje izraza *suznačne riječi* i podjelu na *suznačne* i *samoznačne riječi* obrazlažu da je utemeljeno "s obzirom na sintaktička obilježja" (184). Međutim, baš tada izrazi *suznačno* i *samoznačno* nisu prikladni jer oni se ne temelje na sintaktičkim obilježjima nego na značenju, a značenje nije sintaksa nego semantika. Prikladnije bi onda bilo da su zadržali izraz *funkcionalne riječi*.

Čitatelj se ni u sintaktičkom dijelu ne može oteti utisku da autori lingvistikom smatraju izmišljanje novih riječi iako to nije lingvistika. Tako uvođe izraze *unutarmjesnost*, *izvanmjesnost*, *predmjesnost*, *izamjesnost*, *nadmjesnost*, *podmjesnost*, *primjesnost*, *umjestomjesnost* itd. (245-246) umjesto npr. 'unutar nekog mjesta', 'izvan nekog mjesta', 'ispred nekog mjesta' itd. Uvode *pojačajne čestice* (254) umjesto npr. *pojačavajuće čestice* ili *čestice pojačivači*. Pritom ne kažu da oni uvođe to ime niti svoje uvođenje predstavljaju u obliku prijedloga 'mogle bi se zvati', nego tvrde da "se zovu **pojačajnim česticama**", sugerirajući time da je naziv koji su oni upravo izmislili već uobičajen u lingvistici (254).

Uzvike definiraju kao riječi kojima se izražava "odnos govornika prema sadržaju iskaza" (258). Međutim, što kad neki uzvik sam čini iskaz, npr. *Jao!* - prema definiciji u *Gramatici* bi tada *jao* izražavalo odnos prema samom sebi. Definicija u *Gramatici* je vrlo problematična i zato što odnos govornika prema sadržaju iskaza u stvari izražavaju modalne riječi poput *vjerojatno*, *sigurno*, *nadam se*, npr. *On je, vjerojatno / sigurno / nadam se, već stigao kući*.

Uvode pravilo da je upotreba "objekta manje obvezatna što je značenje glagola konkretnije", a više obavezna što je značenje glagola "apstraktnije" (301). Međutim, to pravilo nije uvjerljivo jer kao primjer konkretnog značenja autori navode *pjevati* a kao primjer apstraktnog značenja *popravljati, brati*. Zašto bi *pjevati nešto* bilo konkretnije od *popravljati nešto*

ili brati nešto?

O redoslijedu riječi tvrde da se u pisanom jeziku ne pojavljuje redoslijed *Naš Ivan je čitao knjigu* nego jedino redoslijed *Naš je Ivan čitao knjigu* ili *Naš Ivan čitao je knjigu* (374). Očito imaju vrlo sužen uvid u pisani jezik kad kažu da je onaj prvi redoslijed moguć samo u govorenom jeziku. A kao razlog za navodnu nemogućnost pojavljivanja svih redoslijeda u pismu i u govoru ističu da “pisani jezik podliježe ritmomelodijskim, a govoreni jezik logičkim zakonitostima” (374). Međutim, u tom obrazloženju ni dio o pisanim jezicima ni dio o govorenom jeziku nije uvjerljiv. Jer ako postoje ritmomelodijske zakonitosti, zar ih nije logičnije očekivati prije u govorenom jeziku kad samo on ima zvuk, a time svakako i ritam i melodiju? I zar nije kontradikcija i za same autore kad kažu da pisani jezik ne podliježe logičkim zakonitostima, a dalje u gramatici o pisanim jezicima kažu da je promišljeniji i biraniji nego govoreni jezik. Može se razumjeti da je autorima teško naći uvjerljive razloge za normu koju pokušavaju uvesti jer takva norma bi značila pravljenje provalje između govorenog i pisanim jezika koja u stvarnosti ne postoji. Preskriptivno zabranjuju da se piše *Ivan Ivanović je čitao knjigu* i zahtijevaju *Ivan je Ivanović čitao knjigu* (374), skrivajući sebe u ulozi preskriptivista tako što odgovornost prebacuju na “ritmomelodijske zakonitosti pisanim jezika”. Preskriptivno zabranjuju i da se napiše *Slatkovodna riba je riba koja živi u slatkoj vodi* i zahtijevaju *Slatkovodna riba jest riba koja živi u slatkoj vodi* (374). Zanimljivo je što na sljedećoj stranici tvrde o svojoj gramatici da u njoj “nema dopustivoga i nedopustivoga, prihvatljivijega i neprihvatljivijega, boljega i lošijega” (375).

Nakon sintakse slijedi zadnja cjelina u *Gramatici*, koju čini kratak opis funkcionalnih stilova standardnog jezika (375-390). U njoj autori kažu da se njihova gramatika bavi “opisom hrvatskoga jezika kao sustava”, a ne “opisom hrvatskoga jezika kao standarda (kao standardnoga jezika)” (375). To, međutim, nije točno jer autori u *Gramatici* ne opisuju nekakav dijalekt ili sociolekt, nego opisuju standardni jezik. Tvrđnja autora je vrlo problematična i zato što bi iz nje proizшло da u standardnom jeziku nema sustava, tj. da on nije sistem znakova i da stoga ne može služiti za sporazumijevanje, što naravno nije točno.

Ističu da ignoriraju jezičnu upotrebu pa da je stoga u njihovim očima *nekoliko koljevka* ravnopravno s *nekoliko koljevki* (375). Kažu da njihova gramatika, ne baveći se jezičnom upotrebom, “jezične činjenice daje na uporabu” (375). Ali kako su došli do popisa jezičnih činjenica ako nisu gledali upotrebu? Prepisujući prethodne gramatike? No barem najstarija među njima morala je startati od upotrebe da bi uopće došla do popisa jezičnih činjenica. A da bi se vidjelo što se od onda u gramatičkoj strukturi jezika promijenilo, potrebno je stalno gledati upotrebu. Nijedan autor

gramatike ne može zaobići jezičnu upotrebu ako želi adekvatno opisati jezik. To što autori ove gramatike kažu da im upotreba nije bitna, objašnjava zašto je njihova gramatika toliko loša. Jer samo kad se ne gleda upotreba navode se jezični oblici koji nemaju nikakvu praktičnu vrijednost, konstruiraju se neupotrebljiva pravila i nudi se opis koji ne pokazuje jezik kakav on stvarno jest nego onakav kakvim ga autor gramatike zamišlja u svojoj glavi. Samo autor nepušten u funkcioniranje jezika može si umisljati da je u stanju praviti jezik savršenijim nego što to upotrebom čine milijuni korisnika kroz dugačko vremensko razdoblje.

Autori ove gramatike zaboravljaju da gramatička pravila ne počivaju na *preskriptivnosti* nego na *deskriptivnosti*. Za lingviste pravila nisu proizvoljni zakoni koje oni zadaju, nego kodifikacija podsvjesnih principa ili konvencija kojima se rukovode govornici. Lingvistika nastoji dati objektivan, sistematičan, precizan i obuhvatan uvid u stvarnu upotrebu jezika. Cilj deskriptivne lingvistike je opisati činjenice upotrebe jezika onakve kakve jesu, a ne kakve bi trebale biti prema nekoj zamišljenoj idealnoj slici. Samo preskriptivisti zamišljaju svoju sliku jezika i pokušavaju nametnuti pravila o tome kako bi jezik trebalo koristiti da uđe u idealnu sliku. Oni nastoje napraviti imaginarne standarde navodeći kriterije poput čistoće i svog shvaćanja logičnosti i povijesti. Zato se lingvistika odnosi kritički prema preskriptivnom pristupu, naglašavajući važnost deskriptivno egzaktnog istraživanja upotrebe.

U *Gramatici* autori smatraju administrativni stil bolesnim, a kao dokaz jedne "od najvećih bolesti" tog stila navode to što se u administrativnom stilu koriste izrazi poput "djelokrug rada" (380) umjesto, kako bi autori htjeli, "krug rada". Zaboravljaju da lingvisti ne proglašavaju neki stil bolesnim, nego istražuju razloge zbog kojih ljudi koriste određene konstrukcije i opisuju efekte koji se postižu pomoću tih konstrukcija. Samo preskriptivist može tvrditi da je neki funkcionalni stil bolestan.

O znanstvenom stilu kažu da mu pogoduju jednoznačne riječi koje se ne koriste u svakodnevnoj komunikaciji pa da se zato u znanstvenom stilu mnoge riječi "vade iz prošlosti i oživljuju" (378). Ovo posljednje, naravno, nije točno jer pisati znanstveno ne znači pisati arhaičnim jezikom. Kad bi se jednoznačnost znanstvenog stila postizala arhaiziranjem jezika, onda bi se i u drugim državama, npr. Njemačkoj, Engleskoj, Francuskoj itd., znanstvenici služili zastarjelim rijećima, a to nije slučaj.

Pri opisu stilova je dobro što uočavaju da je razgovorni jezik jedan od funkcionalnih stilova standardnog jezika (375, 390). Također je dobro što navode da u svakom funkcionalnom stilu postoje izrazi po kojima se taj stil prepoznaje, npr. u administrativno-poslovnom stilu to su kancelarizmi, a u razgovornom stilu kolokvijalizmi (383).

U nastavku kažu da "Razgovorni je stil, kao i administrativno-poslovni, napustio uporabu nenaglašenih oblika ličnih zamjenica. Umjesto *me, te, se, ga i nj* rabi *mene, tebe, sebe i njega*" (389). No takva tvrdnja je netočna jer u razgovornom stilu se kao i u ostalim stilovima koriste nenaglašeni oblici ličnih zamjenica, npr. *Pogledaj me!*, *Vidi ga kako se smije*.

Tvrde da "razgovornomu je stilu svojstven pogrdan, uvredljiv, nepristojan, grub, omalovažavajući način komuniciranja" (389). S obzirom da postoje razgovori i s potpuno suprotnim svojstvima, autori gramatike su ipak trebali i njih spomenuti.

Pred kraj prikaza potrebno je prokomentirati i stil pisanja u *Gramatici* jer ona na više mjesta sadrži neprikladne formulacije. Npr. neprikladno je kad autori pišu "Uz nenaglašene oblike prezenta pomoćnoga glagola *biti* navode se i naglašeni" (88). Time su napisali da kad navedemo nenaglašeno *si*, uz njega navodimo i naglašeno *jesi*, npr. *Ti si jesi dobar*, ili kad navedemo nenaglašeno *su*, uz njega navodimo i naglašeno *jesu*, npr. *Oni su jesu dobri* – što, naravno, nije točno. U istom stilu pišu "Uz oblike *bijah, bijaše* [...]" mogu se rabiti i oblici *bjeh, bješe* [...]" (91). Ali nitko ih ne "rabi" jedne uz druge jer nitko ne kaže *Ja bijah bjeh sretan*.

Svojim stilom pisanja ponekad izokreću stanje stvari, npr. kažu da "nominalnost traži od administrativno-poslovnoga stila zamjenu samoznačnoga glagola suznačnim i odglagolnom imenicom" (379). Međutim, ne može nominalnost zahtijevati nešto od administrativnog stila, nego administrativni stil ima svojstvo koje se može nazvati nominalnošću.

Na više mjesta autori upadaju u kontradikcije, npr. u jednom paragrafu tvrde da "postoje tri faze. U prvoj su fazi nesvršeni glagoli, u drugoj svršeni glagoli", a naredni paragraf to poriče jer u njemu piše da "ponekad se u prvoj fazi ne nalazi nesvršeni, nego svršeni glagol" (56). Tu kontradikciju su mogli izbjegći da tvrdnju u prvom paragrafu nisu formulirali kao isključivu, nego da su napisali "većinom". Istu grešku prave još jednom, tvrdeći opet isključivo "prvu fazu predstavljaju nesvršeni, drugu svršeni", da bi dva paragrafa kasnije ustvrdili suprotno: "prvu fazu mogu predstavljati i svršeni glagoli" (56).

Kontradiktorno je i tvrditi da "dva puta pravilno ili više puta pravilno dovodi do smetnji u komunikaciji" (384) – ako je nešto pravilno, kako onda može dovesti do smetnji u komunikaciji.

Navodno od sufiksa i prefiksa razlikuju sufiksoid i prefiksoid te pokušavaju definirati što podrazumijevaju pod sufiksoidom i prefiksoidom (153-154). Međutim, iz njihove definicije ne vidi se razlika između sufiksoida i sufiksa odnosno između prefiksoida i prefiksa. Naime, definiraju sufiksoid kao "dio riječi koji se pojavljuje iza korijena u različitim riječima s istim značenjem", ali sufiks je također dio riječi koji se pojavljuje

iza korijena u različitim riječima s istim značenjem. Isto je i s njihovom definicijom prefiksoida kao "dio riječi koji se pojavljuje ispred korijena u različitim riječima s istim značenjem" - sve jednako vrijedi i za prefiks.

Sa žaljenjem moramo ustvrditi da gramatika nema popis korištene literature, što je u suprotnosti s praksom izrade gramatika u svijetu. Time autori nastavljaju lošu naviku iz domaće sredine, gdje se zadnjih desetljeća širi običaj da se ne navodi literatura. O autorima ove gramatike poznato je da propuštaju i doktorate koji nemaju popis literature. Nedavno je objavljena i *Povijest hrvatskih gramatika* autorice Sande Ham (Zagreb 2006) bez popisa literature, što se u inozemstvu vrlo negativno ocjenjuje: njemački filolog H. Keipert u recenziji te knjige (*Zeitschrift für Slavische Philologie* 65/1, 2008, str. 232) ističe da je "velika mana knjige što je autorica [...] vjerovala da se može odreći bilo kakvog navođenja sekundarne literature". Keipert citira kako autorica kaže "nisam navodila upotrijebljenu literaturu i nisam na očekivani i uobičajeni način bilježila bibliografske podatke", o čemu Keipert daje sljedeći komentar: "Tako, osim naslova obrađenih gramatika, ova deklarativno 'na boljitet struci i na korist svakomu tko ju uzme u ruke' pisana i kao priručnik objavljena *Povijest* ne nudi nijedan jedini bibliografski podatak koji bi mogao olakšati put do dalnjih informacija, a čak ni dva prominentna i u knjizi navedena recenzenta (S. Babić, I. Škarić) ili također u struci poznati urednik te biblioteke (S. Težak) izgleda da nisu imali nikakav prigovor protiv te sumnjive prakse. Da ne spominjemo da svako znanstveno djelo mora navesti literaturu od koje polazi i da studentima jedan priručnik napravljen po principu *slijepo vjeruj u riječi učiteljeve* ne može biti dobar uzor za rad orientiran na budućnost. Također publikacijom propuštena je jedna šansa za hrvatsku kroatistiku". Ista primjedba može se uputiti i na adresu Silićeve i Pranjkovićeve *Gramatike*.

Završavajući prikaz, moramo zaključiti da *Gramatika* nažalost pokazuje kako njenim autorima nedostaju neka od osnovnih lingvističkih znanja o glagolima, vremenima, subjektu, tipologiji jezika i o brojnim drugim temama. Usto se autori gube u detaljima koji nemaju nikakvu praktičnu vrijednost, izmišljaju neupotrebljiva pravila i pišu kontradikcije. Opis je nepregledan i nemetodičan, a na više mesta autori kao da i ne opisuju jezik nego svoju zamisao jezika. Kod upotrebe termina očituje se u *Gramatici* zanimanje više za to kako izmislići neku novu riječ na mjestu već postojećeg domaćeg ili internacionalnog termina nego kako dati njegovu što točniju definiciju.

Na kraju moramo podsjetiti da ova gramatika po negativnoj ocjeni koju zaslужuje nije nikakva iznimka među novijim hrvatskim gramatikama. Već prije deset godina u zagrebačkom časopisu *Republika* objavljeno je o tada

Znakovi i poruke

novoizšlim hrvatskim gramatikama nekoliko izrazito kritičkih recenzija potpisanih imenom ove recenzentice. Najnovija gramatika je, dakle, samo jedna u nizu gramatika koje neće dobiti epitet životnoga djela.